

Masterclass 2: Circulaire Bedrijventerreinen Voor Parkmanagers

30 januari 2024

Georganiseerd door Provincie Zuid Holland

Gefaciliteerd door Green Change

VERSLAG

Deze masterclass is bedoeld om het potentieel voor circulaire bedrijventerreinen verder uit te diepen, hierover gezamenlijk kennis op te doen, projecten en voorbeelden uit te wisselen.

De sprekers zijn:

- **Pascal van Dam (provincie Zuid-Holland)**
Circulaire economie en kansen voor bedrijven(terreinen)
- **Gerhard Schuil (HAN, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)**
Verplichte duurzaamheidsrapportage CSRD: kansen en opgave voor bedrijven(terreinen)
- **Edwin Markus (Ambassadeur Bedrijventerreinen Provincie Zuid-Holland)**
Voorbeeld uit de praktijk: afval- en grondstofstromen bedrijventerrein Schiebroek
- **Boyd Bartels (Samen meer waarde)**
Voorbeeld uit de praktijk: Green Deal op bedrijventerrein Halfweg-Molenwatering
- **Immanuel Geesing (Indusym)**
Circulaire bedrijventerreinen: een praktijkvoorbeeld uit Helmond
- **Leontien Cenin (provincie Zuid-Holland)**
Subsidiemogelijkheden voor het verduurzamen van bedrijventerreinen

Hieronder per spreker een kort verslag inclusief een link naar hun presentatie.

Graag verwijzen we ook naar het binnenkort te publiceren inspiratieboek (website), waar t.a.v. onderstaande sprekers en hun project/ verhaal meer informatie te vinden is.

Pascal van Dam – Provincie Zuid Holland **Circulaire economie en kansen voor bedrijven(terreinen)**

Pascal introduceert circulariteit, de kansen en urgentie voor bedrijventerreinen en de activiteiten van de Provincie Zuid-Holland.

Het model van het [Planbureau voor de Leefomgeving](#) geeft een goed beeld van de verschillende onderdelen van circulariteit, en laat o.a. zien dat circulariteit veel meer is dan alleen recycling, maar ook gaat over minder grondstoffen in omloop brengen, bestaande grondstoffen vervangen, hergebruik, refurbishment, etc.

Circulariteit is belangrijk op verschillende niveaus:

- Eigen bedrijfsvoering: businessmodellen, gebouw, inkoop, etc.
- Op bedrijventerreinen: grondstofstromen, ruimte voor retourlogistiek, recycling, hubs

- Tussen bedrijventerreinen: regionale circulaire economie

De urgentie van circulariteit is aanwezig op al deze niveaus. Waarom? Een belangrijk bedrijfseconomisch oogpunt is het besparen van grondstoffen en de leveringszekerheid waarborgen, maar ook het omgaan met veranderingen in wet- en regelgeving. Een sociaal maatschappelijk oogpunt is het verminderen van milieudruk.

Bedrijventerreinen zijn regionale hotspots voor circulaire economie, het zijn ruimtelijke schakels waar ruimte geboden kan worden voor circulariteit. De potentie van de circulaire economie op bedrijventerreinen is groot: er zijn 3400 bedrijventerreinen in Nederland, per bedrijventerrein is er meer dan €4.100.000 circulaire potentie. In de provincie Zuid-Holland gaat het om een totaal van 350 miljoen jaarlijks, verdeeld over 83 terreinen.

Op circulair.biz zijn grondstofstromen in kaart gebracht, per stroom en per bedrijventerrein. Ook zijn er factsheets per bedrijventerrein (de berekeningen op deze site zijn gemaakt door New Economy).

De provincie Zuid-Holland werkt actief aan circulariteit. In het coalitieakkoord is bijvoorbeeld bepaald dat bij het faciliteren van ruimte voorrang wordt gegeven aan bedrijven die bijdragen aan circulariteit. Ook is er aandacht voor beter benutten en voor het behoud van ruimte voor werken en circulariteit. Concrete acties die de provincie uitvoert, zijn: kennis ophalen en delen door middel van onderzoek, deze masterclasses, een inspiratieboek over circulaire bedrijventerreinen (binnenkort gepubliceerd), netwerkvorming en een Community of Practice, aandacht in beleid en financiën en ondersteuning middels ambassadeurs voor bedrijventerreinen.

Meer weten? De Powerpoint van Pascal vind je [hier](#).

Of lees het volledige artikel in het *Inspiratieboek Circulaire Bedrijventerreinen* dat binnenkort gepubliceerd wordt (info volgt).

Gerhard Schuil (HAN, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen)

Verplichte duurzaamheidsrapportage CSRD: kansen en opgave voor bedrijventerreinen

De CSRD is een nieuwe Europese richtlijn voor duurzaamheidsrapportage en staat voor Corporate, Sustainability, Reporting en Directive. Deze richtlijn verplicht ondernemingen te rapporteren over hun duurzaamheid met betrekking tot hun strategie, beleid, doelen én prestaties over de hele waardeketen door middel van verschillende duurzaamheidscriteria.

De CSRD is onderdeel van de Europese Green Deal en wil bijdragen leveren aan de versnelling van de verduurzaming van de economie door volledigere, betere en vergelijkbare rapportages op te leveren voor beleggers en maatschappelijke organisaties. Grote bedrijven moeten vanaf 2025 verplicht over duurzaamheid rapporteren. Beursgenoteerde bedrijven (met meer dan 500 medewerkers) zijn dit al verplicht vanaf 2024. Vanaf 2026 zal dit van toepassing zijn op bedrijven die tot nog toe geen enkele verplichting hadden over hun hele waardeketen. Hiermee wordt een 'giant leap' verwacht.

Om ervoor te zorgen dat ieder bedrijf op dezelfde manier rapporteert en dat rapporten makkelijk met elkaar vergeleken kunnen worden zijn de European Sustainability Reporting Standards (ESRS) opgesteld. Rapportage aan de hand van de ESRS moet door een accountant gecontroleerd worden en gepubliceerd worden via eXtensible Business Reporting Language (XBRL).

De CSRD geldt/gaat gelden voor bedrijven die voldoen aan twee van de drie volgende criteria:

1. Meer dan 250 medewerkers
2. Meer dan 50 miljoen omzet

3. Meer dan 25 miljoen balans totaal

De CSRD is nog niet geschreven voor bedrijventerreinen, maar het gaat hier wel impact op hebben en het levert kansen op. Sturen en rapporteren op duurzaamheid wordt namelijk mainstream. Heel veel bedrijven zullen gaan rapporteren, omdat:

1. Ze moeten van de wet (CSRD)
2. Onderdeel zijn van een waardeketen (van ondernemingen die moeten rapporteren)
3. Om niet achter te blijven (concurrentie overwegingen)

Vragen over CSRD:

- Moeten alle bedrijven na 2026 rapporteren voor CSRD? Nee, alleen bedrijven die aan twee van de drie criteria voldoen, die moeten rapporteren over de hele waardeketen. Bedrijventerreinen hoeven zelf niet te rapporteren (dat zijn vaak stichtingen of verenigingen).
- Kansen van de nieuwe verplichte duurzaamheidsrapportage en standaard bedrijventerreinen liggen op de volgende vlakken:
 - Vergelijkbare data – veel bedrijven zullen gaan rapporteren en in ‘een taal’
 - Strategie -de rapportages geven inzicht en sturing
 - Co-creatie – ondernemers ondersteunen met data én het bereiken van doelstellingen
 - Stakeholder management – financiers & overheden zullen naar verwachting ook gebruik gaan maken van de rapportage standaarden bij beleid & subsidie
- Hoe gaat de CSRD rapportage doorwerken op concurrentiepositie NL bedrijven i.r.t. bedrijven buiten de EU? De verwachting is dat de negatieve effecten zeer beperkt zullen zijn.
- Meer informatie en ‘standaardlijstjes’ voor CSRD voor MKB bedrijven: zie Q/A’s en webinars van de SER of bij de eigen branchevereniging/ sector.

Meer weten? De Powerpoint van Gerhard vind je [hier](#).

Of lees meer informatie over de CSRD in het *Inspiratieboek Circulaire Bedrijventerreinen* dat binnenkort gepubliceerd wordt (info volgt).

Edwin Markus (Ambassadeur Bedrijventerreinen Provincie Zuid-Holland)

Voorbeeld uit de praktijk: afval- en grondstofstromen bedrijventerrein Schiebroek

Edwin Markus is ambassadeur en parkmanager circulaire bedrijventerreinen op bedrijventerrein Schiebroek in Rotterdam. Dit bedrijventerrein heeft: 160 ondernemers, 100 objecten en 900 arbeidsplaatsen en genereert jaarlijks €75 miljoen BNP. Sinds 2012 is er professioneel parkmanagement (via een BIZ), sinds een aantal jaren aangevuld met de Energie Coöperatie Schiebroek.

Het belang van parkmanagement is werken aan toekomstbestendigheid van bedrijventerrein op alle facetten, voor zowel ondernemers als vastgoedeigenaren. Circulariteit is daar een belangrijk voorbeeld van.

Een concreet voorbeeld: op het terrein zijn 13 verschillende afvalinzamelaars actief. Kan dit niet anders? Al in 2018 zijn volumes van grond- en reststromen geïnventariseerd en in kosten berekend: de totale kosten van verwerken van alle reststromen is ruim €226.000. De vraag is: als we dit gezamenlijk organiseren kunnen we kosten besparen voor de ondernemer, en het met één afvoerder organiseren: efficiënter en milieubesparend.

Het idee lijkt eenvoudig, maar dat is het niet. Obstakels zijn bijvoorbeeld:

- Er is ruimte voor nodig, op het bedrijventerrein zelf

- Niet alles mag door iedereen worden afgevoerd
- Regels rondom afvoer en reststromen (afval) zijn heel streng

Een oplossing kan liggen in een eigen milieupark. Voordeel: veel beter zicht op reststromen en grotere bijdrage aan circulariteit. Daarvoor is nodig dat er experimenteerruimte komt in wet- en regelgeving, dat het ruimtelijke vraagstuk wordt opgelost, en er ondersteuning komt van overheidspartijen.

Succesfactoren zijn:

- Werk met ondernemers die hier echt mee aan de slag willen, de voorlopers die concreet willen werken aan circulariteit en daar ook de meerwaarde van zien voor hun bedrijf
- Experimenteerruimte is nodig om dingen te kunnen onderzoeken, vooral in wet- en regelgeving. Oproep: laat ons rondom deze onderwerpen experimenteren op de menselijke maat, zodat nieuwe oplossingen gevonden kunnen worden en synergie en samenwerking ontstaat.

Meer weten? De Powerpoint van Edwin vind je [hier](#).

Of lees het volledige artikel in het *Inspiratieboek Circulaire Bedrijventerreinen* dat binnenkort gepubliceerd wordt (info volgt).

Boyd Bartels (Samen meer waarde)

Voorbeeld uit de praktijk: Green Deal op bedrijventerrein Halfweg-Molenwatering

Al geruime tijd werkten bedrijven aan de verduurzaming van het bedrijventerrein Halfweg-Molenwatering in Spijkenisse. Om hierin de volgende stap te zetten ondertekenden BIZ Halfweg-Molenwatering en de gemeente Nissewaard samen met samenwerkingspartners als Cirkellab de Green Deal begin 2022. Met deze Green Deal zijn de ambities gebundeld en zijn er concrete afspraken gemaakt voor tal van acties voor de periode van 2022 t/m 2025. Het doel is om zo samen te werken aan een versnelling in een energieneutraal, circulair, klimaatbestendig en groen bedrijventerrein.

Het perspectief van de gemeente op het sluiten van de Deal is onder andere de bestaande samenwerking te verbreden, te intensiveren en er samenhang in aanbrengen met het oog op een meerjarige duurzame samenwerking. Het perspectief van de BIZ is onder andere het bundelen van krachten van de ondernemers op het terrein, het benutten van de diversiteit van de ondernemers, het formuleren van ambities en haalbare doelen en hier een gecoördineerde aanpak voor te hebben. Dit onder het motto *“alleen ga je sneller, samen kom je verder”*.

In de Green Deal staan op het gebied van circulariteit zeven onderdelen benoemd:

CIRCULAIR

Verzilveren circulaire kansen – 1	Actiegericht-onderzoek naar potentiële besparing grondstoffen met als resultaat minimaal twee uitgewerkte business cases voor (groepen van) bedrijven
Verzilveren circulaire kansen – 2	Opzetten Circo Track op nader te bepalen thema, mede op basis van uitkomsten van bovengenoemd onderzoek van Cirkellab
Circulair ambachtscentrum	Opzetten ondernemersplein voor circulair ambachtscentrum waarbij gezocht wordt naar bedrijven die reststromen van de stadswerf kunnen gebruiken of waar reststromen vrijkomen die (maatschappelijke) partners in het ambachtscentrum kunnen gebruiken
White label afvalinzameling	Verkenning naar de mogelijkheid collectieve afvalinzameling met behoud van individuele contracten
Versterken Parksharing	Nader onder de aandacht brengen van het deelplatform ParkSharing
Ruimte voor circulariteit in wet- en regelgeving	Meedenken met ondernemers bij vragen over afvalstromen of hergebruiksmogelijkheden
Koop Lokaal	Stimulering B2B op het terrein middels promotie en online bedrijvenregister

Om de samenwerking te verbeteren en af te stemmen wordt een app (“Bundeling”) gebruikt die bedoeld is als marktplaats, maar ook als smoelenboek. Hierin kunnen matches gemaakt worden, maar ook meldingen gemaakt worden bij bijv. de gemeente. De app kun je naar eigen inzicht inrichten, waardoor ie wel op diverse terreinen zal verschillen. Wij hebben ingekocht en niet zelf ontwikkeld.

Een uitdaging voor dit soort trajecten is gelegen op het bewustzijn van ondernemers. Er zit een verschil in kennisniveau en prioriteit, waardoor we kleine stapjes kunnen zetten. Wanneer ondernemers zich meer bewust zijn van de voordelen van circulair denken dan zal men er verder mee willen. Dus daar ligt nog een missie.

Meer weten? De Powerpoint van Boyd vind je [hier](#).

Of lees meer informatie over de Green Deal in het *Inspiratieboek Circulaire Bedrijventerreinen* dat binnenkort gepubliceerd wordt (info volgt).

Lees ook meer op: <https://bizhm.nl/>

Immanuel Geesing (Indusym)

Circulaire bedrijventerreinen: een praktijkvoorbeeld uit Helmond

Stichting Indusym heeft als missie om bedrijven in de maakindustrie en het mkb stappen te laten zetten in de richting van circulair. InduSym streeft naar industriële symbiose: een systeem waarin meerdere bedrijven gezamenlijk in het voordeel zijn, bijvoorbeeld op het gebied van energie, water en materialen.

InduSym werkt aan trajecten voor het meer circulair maken van bedrijven en bedrijventerreinen. Trajecten bestaan uit vier stappen:

1. Analyse, om datagestuurde keuzes te kunnen maken en data te kunnen combineren met de praktijk. Voor de analyse wordt de LMA-data (Landelijk Meldpunt Afvalstromen) gebruikt,

gezamenlijk met een datatool waarmee de data geografisch inzichtelijk wordt. Hiermee komt per bedrijf inzicht in grondstoffen, reststromen en volume. Ook vervoersbewegingen plotten is mogelijk. De datatools worden gecombineerd met circulariteitsscans bij bedrijven om grondstoffen, reststromen maar ook water en energie, installaties, verbruik etc. achter de voordeur te analyseren.

2. Startbijeenkomst: in een werksessie worden de analyses gepresenteerd waarna samen met de aanwezige ondernemers wordt bepaald: wat is haalbaar, kansrijk, waar liggen problemen, hoe kunnen we ontzorgen, etc. Daarin wordt e.e.a. zo concreet mogelijk gemaakt en worden er direct matches gemaakt tussen reststromen, kansen en concrete acties benoemd.
3. Projectdefinitie: er worden pilots benoemd en we gaan vooral praktisch aan de slag.
4. Projectuitrol

Voorbeelden van pilots zijn:

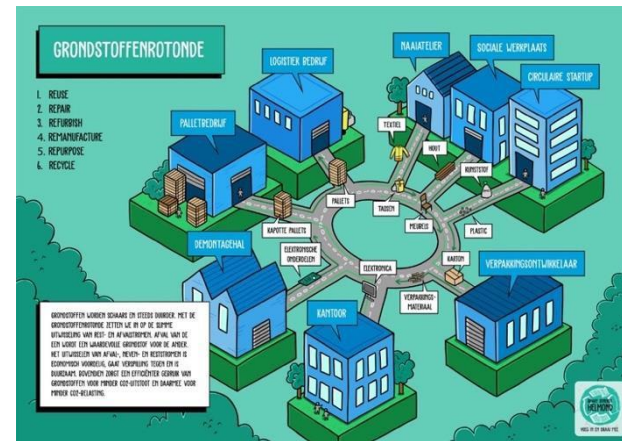
- Marktplaats van reststromen en grondstoffen
- Verzamelen van reststromen (zoals pallets, ict, piepschuim, etc.) in recyclingsrondes om kleine hoeveelheden te bundelen en voldoende volume te genereren
- Milieustraat voor bedrijven, gecombineerd met circulaire maakbedrijven
- Grondstoffenhub

In Helmond is m.b.v. bovengenoemde methodiek bereikt:

- Grondstoffen rotonde
- Warmte rotonde – warmtenet voor een bedrijventerrein
- Waterrotonde BZOB: kringlopen

Belangrijkste conclusies:

- Stimuleer Publiek private samenwerking met de gemeente in de rol van facilitator, en wegnemer van belemmeringen
- Zet ondernemers in de uitvoering en zorg voor een goede organisatiegraad. Begin klein en bottom-up om te zorgen voor eigenaarschap, draagvlak en voortgang.
- Zet in op programma's met een lange adem
- Gebruik gemeente en subsidies als multipliers op de middelen van ondernemers.
- Obstakels zijn vaak: wetgeving (bijv. dat menging van particuliere en bedrijfsstromen niet mogelijk is), ruimte voor opslag en verzameling, einde afvalstatus (mogelijk helpt het dat het Landelijk Afvalplan (LAP3) richting een Circulair Materialenplan gaat: <https://lap3.nl/uitvoering-lap/circulair-materialenplan/>)

Meer weten? De Powerpoint van Immanuel vind je [hier](#).

Of lees het volledige artikel in het *Inspiratieboek Circulaire Bedrijventerreinen* dat binnenkort gepubliceerd wordt (info volgt). Ook een goede tip: het digitale magazine over dit interessante voorbeeld vind je [hier](#).

Leontien Cenin (provincie Zuid-Holland)

Subsidiemogelijkheden voor het verduurzamen van bedrijventerreinen

De provincie biedt ondersteuning voor verduurzamingsprojecten om bedrijventerreinen in stand te houden en de kwaliteit (duurzaamheid en toekomstbestendigheid) te verhogen. Vanuit de behoefte van de ondernemer en om de samenwerking te stimuleren tussen bedrijven op bedrijventerreinen biedt de provincie de volgende ondersteuning:

1. [Ambassadeurs bedrijventerreinen](#);

- Heb je als ondernemer of als gemeente hulp nodig om een bedrijventerrein verder te brengen? Dan kun je de hulp inschakelen van één van de ambassadeurs van de provincie die ondernemers en gemeenten ondersteunen bij (nieuwe) samenwerkingen tussen ondernemers: Edwin Markus, Ad van den Berg, Boyd Bartels, en Jaap Langhout.
2. [Planvormingssubsidie:](#)
 - Er is een planvormingssubsidie beschikbaar van maximaal €35.000,- vanaf maart/april. Deze subsidie is aan te vragen voor het opstellen van een meerjarenprogramma, het uitvoeren van oriënterend vooronderzoek, een haalbaarheidsonderzoek of het door een gebiedsmanager (of daartoe gespecialiseerd adviesbureau) laten maken van een analyse van kansen en verbeterpunten voor het bedrijventerrein op het gebied van kwaliteit en verduurzaming:
 3. [Verduurzaming bedrijventerreinen:](#)
 - Ondernemers die concrete stappen willen zetten in de uitvoering van verduurzamingsprojecten kunnen de verduurzaming bedrijventerreinen subsidie aanvragen tot maximaal €100.000,-.
 4. [Quickscans:](#)
 - Voor ondernemers die met het onderwerp aan de slag willen, maar nog niet goed weten hoe staan quickscans op de planning (Q4). 0-meetingen op diverse thema's die inzichtelijk maken wat de status binnen een bedrijf is. Dit levert concrete input op om de eerste gesprekken en stappen te zetten.

Om samenwerking in de keten te stimuleren, knelpunten te vinden en deze op te lossen is er vanuit de Rijksoverheid de [subsidieregeling Circulaire Ketenprojecten:](#)

- Deze regeling, die opent op 4 april 2024, is gericht op circulaire samenwerkingen binnen de keten en het oplossen van problemen. Ondernemers kunnen tot 50% subsidie ontvangen, met een maximum van €20.000,- per ondernemer in een keten.

Meer weten? De Powerpoint van Leontien vind je [hier](#).

Of lees het volledige artikel in het *Inspiratieboek Circulaire Bedrijventerreinen* dat binnenkort gepubliceerd wordt (info volgt).